

Отримано: 15 вересня 2017 р.

Прорецензовано: 2 жовтня 2017 р.

Прийнято до друку: 3 жовтня 2017 р.

e-mail: derevyanko.adyl@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2017-67-103-106

Дерев'янку Л. І. Співвідносні прийменниково-іменникові конструкції зі значенням одночасності як реалізатори зовнішньої семантико-синтаксичної кореляції / Л. І. Дерев'янку // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во НаУОА, 2017. – Вип. 67. – С. 103–106.

УДК: 81'367.633:81'37

Людмила Іванівна Дерев'янку,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

СПІВВІДНОСНІ ПРИЙМЕННИКОВО-ІМЕННИКОВІ КОНСТРУКЦІЇ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ОДНОЧАСНОСТІ ЯК РЕАЛІЗАТОРИ ЗОВНІШНЬОЇ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНОЇ КОРЕЛЯЦІЇ

Статтю присвячено дослідженню співвідносних темпоральних прийменниково-субстантивних структур з непохідними й похідними часовими прийменниками; проаналізовано чинні в сучасній українській мові парадигми прийменниково-іменникових корелятивів зі значенням одночасності, вирізняючи їхні диференціальні ознаки.

Ключові слова: первинні прийменники, вторинні прийменники, корелятив, темпоратив, семантика, одночасність.

Людмила Ивановна Деревянку,

Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка, г. Полтава

СООТНОСИТЕЛЬНЫЕ ПРЕДЛОЖНО-ПАДЕЖНЫЕ КОНСТРУКЦИИ СО ЗНАЧЕНИЕМ ОДНОВРЕМЕННОСТИ КАК РЕАЛИЗАТОРЫ ВНЕШНЕЙ СЕМАНТИКО- СИНТАКСИЧЕСКОЙ КОРРЕЛЯЦИИ

Статья посвящена исследованию соотносительных темпоральных предложно-субстантивных структур с производными и непроизводными временными предлогами; проанализированы свойственные современному украинскому языку парадигмы предложно-падежных коррелятивов со значением одновременности, определены их дифференциальные признаки.

Ключевые слова: непроизводные предлоги, производные предлоги, коррелятив, темпоратив, семантика, одновременность.

Liudmyla Derevianko,

Poltava National Technical University named after Yuri Kondratyuk, Poltava

RELATIVE PREPOSITIONAL AND NOUN STRUCTURES WITH SIMULTANEITY MEANINGS AS THE IMPLEMENTER OF THE EXTERNAL SEMANTIC AND SYNTACTIC CORRELATION

The research article is devoted to the study of relative temporal prepositional and substantive structures with non-derivative and derivative temporal prepositions, representing the external semantic and syntactic correlation, which is based on the mutual dependence of its components. Special attention is focused on two main aspects: the first one – formal structure of temporal prepositional-nominal structures with the obligatory consideration of the origin of constituents prepositions of the researched models; the second one – semantic gradations that form non-derivative and derivative prepositions. Secondary prepositions convey semantic gradations instead of primary ones because they are monosemantic. External correlation can be realized in the prepositional and substantive structures formed with the various prepositions in relation to the origin.

The detailed analysis of the modern Ukrainian paradigms of prepositional and noun correlatives with the meaning of partial simultaneity, fully covered time by the action, as well as a designated / indefinite duration within the category of simultaneity was carried out. Differential features of comparable temporatives with the primary and secondary pretexts were highlighted. The attention is focused on the features of combining the temporal non-derivative and derivative prepositions with nouns of temporal and non-temporal meanings.

It has been found that it is primary and secondary prepositions that cause the appearance of differential features in the semantics and functional sphere of temporary prepositional and noun structures, due to which the latter enter into external correlative relations. The semantics of simultaneity is manifested with temporatives of two- and four-component paradigms of the correlatives. Specific semantic gradations, stylistic marking and scope of application are the main features that make possible correlation in the analyzed prepositional and substantive structures with non-derivative and derivative temporal pretexts.

Key words: primary prepositions, secondary prepositions, correlative, temporative, semantics, simultaneity.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки особливої актуальності в зарубіжній і вітчизняній лінгвістиці набуває погляд на речення як формальну й семантичну цілісність (П. Адамець, В. В. Богданов, О. В. Бондарко, Г. О. Золотова, Й. Ф. Андерш, І. Р. Вихованець, А. П. Грищенко, Н. В. Гуїванюк, С. Я. Єрмоленко, А. П. Загнітко, О. І. Леута, М. В. Мірченко, Г. Г. Почепцов, М. І. Степаненко й інші). Важливі та вчасні спроби науковців зафіксувати й системно схарактеризувати закономірності взаємозв'язку між семантико-синтаксичною й формально-граматичною структурою речення зумовлені процесами активної семантизації синтаксису, що пов'язана з переорієнтацією лінгвістичних досліджень за принципом «від змісту до форми». Нові ідеї вносять відповідні корективи у визначення специфіки категорійної системи й уможливають відхід від традиційного одновимірного розгляду мовних синтаксичних одиниць.

Вагомий інтерес викликають прийменники як окремі тип слів-морфем, які відіграють велику роль у граматичній системі сучасної української літературної мови. Дослідження прийменників пов'язані з іменами О. С. Мельничука, І. К. Кучеренка, А. С. Колодяжного, І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, А. П. Загнітка, З. І. Іваненко, Г. С. Балабан, В. С. Бондаренка, Є. Куриловича, М. М. Нікольського, Є. Т. Черкасової, А. М. Шаранди та інших мовознавців. Попри широкий діапазон опрацьованих питань, у граматичній площині мовної системи недостатньо вивченою на сьогодні залишається проблема семантичної специфіки прийменників, корелятивних зв'язків первинних і вторинних прийменників у різних сферах се-

мантико-синтаксичних відношень, і часових зокрема, виявлення закономірностей уживання прийменниково-іменникових темпоративів, виформування прийменниками різних розрядів за походженням.

Актуальність теми зумовлена передусім потребою багатопланового вивчення співвідношення непохідних і похідних прийменників у структурі часових прийменниково-субстантивних конструкцій із проєкцією на речення як багаторівневу синтаксичну одиницю, системного аналізу корелятивних зв'язків між первинними та вторинними темпоральними прийменниками відповідно до їхнього сучасного наукового трактування. З огляду на це **метою статті** є дослідження особливостей реалізації зовнішньої семантико-синтаксичної кореляції прийменниково-іменникових темпоративів зі значенням одночасності.

Об'єкт пропонованої розвідки – прості речення з прийменниково-субстантивними темпоральними структурами, які репрезентують семантику одночасності, а її **предмет** – співвідносні прийменниково-відмінкові конструкції з непохідними й похідними часовими прийменниками. Досягнення задекларованої мети передбачає розв'язання таких завдань:

1) дослідити прийменниково-іменникові темпоративи з первинними і вторинними часовими прийменниками, які експлікують значення одночасності;

2) проаналізувати всі можливі прийменниково-субстантивні сполуки – репрезентанти семантики одночасності, структуровані непохідними й похідними часовими прийменниками;

3) виокремити диференційні ознаки компонентів досліджуваних парадигм.

Темпоральні прийменники слід вважати найпоказовішими репрезентантами часових семантико-синтаксичних відношень. Під зовнішньою розуміємо семантико-синтаксичну кореляцію, що являє собою співвідношення між прийменниково-відмінковими конструкціями, конститuentами яких є непохідні й похідні часові прийменники: *у живна – під час живив, за вечерю – під час вечері, з від'їздом – після від'їзду – по від'їзді, за ніч – протягом ночі – упродовж ночі, за їхньої відсутності – за час їхньої відсутності – за період їхньої відсутності, за Хмельницького – при Хмельницькому – у часи Хмельницького – за часів Хмельницького* тощо.

Зовнішня кореляція, як і внутрішня, базується на взаємній залежності, взаємній зумовленості, співвідносності прийменниково-іменникових темпоративів і становить основу для синонімічних або антонімічних зв'язків. Аналізуючи зовнішню семантико-синтаксичну кореляцію, зосереджуємося на двох основних аспектах: по-перше, на формальній структурі темпоральних прийменниково-відмінкових конструкцій з обов'язковим урахуванням походження прийменників – компонентів досліджуваних моделей, а також генетичних зв'язків вторинних часових прийменників; по-друге, на семантичних відтінках, що їх формують непохідні й похідні прийменники. Вторинні прийменники передають нові значеннєві відтінки, до того ж, на відміну від первинних, точніше, оскільки вони є моносемантичними. Зовнішня кореляція знаходить свою реалізацію у прийменниково-субстантивних конструкціях, утворених за допомогою різних стосовно походження прийменників.

Основним протиставленням темпоральної сфери є одночасність / різночасність дії або процесу. Вираження одночасності (прямого часу) – це вказівка на перебіг дії в межах певного часового орієнтира. Корелятиви двокомпонентної парадигми **prep за + Ninstr – prep під час + Ngen** маніфестують значення часткової одночасності. Компонентом першого виступає первинний прийменник **за**, що позначає час, в один із моментів якого здійснюється повідомлювана дія [1, с. 177]: *За вечерю та за чаркою ми помирилися* (А. Дімаров, 11); *За грою багато чого можна зробити* (Д. Гуменна, 294). Виокремлені конструкції характеризують дію на тлі іншої дії й наділені додатковим локативним відтінком. Прийменник **за** сполучається з обмеженим колом іменників нетемпоральної семантики, які є назвами напоїв, періодів споживання їжі: *За кавою Туо розповів усе, як було ...* (В. Бережний, 51); *За обідом Штефан поділився з лейтенантом чутками, що їх сьогодні занесли до Сент-Іштвана далекі парафіяни* (О. Гончар, 1, 501).

Синтаксема **prep під час + Ngen** виражає значення часу, цілком охопленого дією. Як і структура **prep за + Ninstr**, вона номінує подію, синхронно з якою відбувається інша дія: *А Гнида прийшов пізніше, вдвох із сином. Уже під час вечері* (А. Головка, 100); *... Під час обіду гостям приграватиме капела ...* (Ірина Вільде, 65). Незважаючи на близьку семантику різних конструкцій, їхня взаємозаміна не завжди можлива. Вона детермінована значенням іменника, який сполучається з прийменником. Так, У. В. Кубська стверджує, що темпоративи на зразок *роздуми за книжкою, обговорення за чаєм* мають у своєму складі субстантив, який є назвою конкретного предмета, що виступає також об'єктом прихованої процесуальної дії (*роздумував, коли читав книжку; обговорювали, коли пили чай*) [2, с. 25]. Такі іменники не можуть вступати в семантико-синтаксичні зв'язки з вторинним прийменником **під час**, для якого природною є сполучуваність із лексемами на взірць *їжа, сніданок, вечеря*, що можуть, залежно від контексту, номінувати предмети або ж виступати назвами процесів. Первинний прийменник **за** у складі синтаксеми **prep за + Ninstr** виявляє авалентність стосовно абстрактних іменників та тих, які називають явища природи. Другим аргументом на користь структури **prep під час + Ngen** є однозначність похідного прийменника **під час**, завдяки якій семантика темпоральної синхронності репрезентована максимально чітко. А це, зі свого боку, віддзеркалено на функційній сфері: темпоратив **prep під час + Ngen** стилістично нейтральний, чого не можна сказати про синтаксему **prep за + Ninstr**, яка регулярно вживається в художньому, розмовному, зрідка – у публіцистичному стилях.

Зважаючи на вирішені диференційні ознаки, констатуємо корелятивні зв'язки структур **prep за + Ninstr – prep під час + Ngen**. Згідно зі статистичними підрахунками аналізовані корелятиви співвідносяться 1 : 9.

Значення часткової одночасності експлікують корелятиви двокомпонентної парадигми **prep в (у) + Nacc – prep під час + Ngen**. Найпродуктивніше темпоратив **prep в (у) + Nacc** уживається для позначення проміжку часу, в межах якого має місце певна дія. У складі такої конструкції первинний прийменник **в (у)** може сполучатися з іменниками часової й нечасової семантики: *В цю хвилину двері розчинилися і вбіг батько* (Ю. Смолич, 20); *Дід Терешко не обманюватиме, бо він був германця це в імперіалістичну війну* (В. Логвиненко, 50). Ця закономірність є однією з валентних особливостей досліджуваної конструкції, а також чинником її функційного універсалізму.

Синтаксема **prep під час + Ngen** номінує подію, одночасно з якою відбувається інша дія, передає значення часу, цілком зайнятого дією: *Під час одного шаленого нальоту фашистів сержанта Коляду тяжко поранило ...* (М. Зарудний, 67); *Не думала, не гадала, що зустрінемося за таких дивних обставин ... У снігах, під час завірюхи* (О. Носенко, 63). Специфічною рисою розглядуваних сполук слід вважати те, що прийменник **під час** спроможний поєднуватися лише із субстантивами не-

темпорального значення, оскільки сам він наділений яскраво вираженою часовою семантикою завдяки лексемі **час**. Темпоративи **prep в (у) + Nacc – prep під час + Ngen** корелюють, коли сполучаються з іменниками – найменуваннями подій, процесів, природних явищ або видів сільськогосподарських робіт: *У війну над цим місцем літак збили «Мессер»* (А. Кокотюха, 29–30) – *Під час війни моя родина була в Нормандії ...* (В. Коротич, 48). У. В. Кубська називає такі структури семантично близькими й визначає умову синонімічності – однакове лексичне наповнення повнозначних компонентів прийменниково-іменникових сполук [2, с. 24]. На нашу думку, специфічні семантичні відтінки конструкцій **prep в (у) + Nacc – prep під час + Ngen** промовисто засвідчують наявність корелятивних зв'язків між ними. Адже темпоратив **prep в (у) + Nacc** репрезентує значення часу цілком окреслено, точно, тоді як синтаксема **prep під час + Ngen** називає час однієї дії на тлі іншої дії. Функційно найактивнішою з-поміж аналізованих корелятивів є синтаксема з первинним прийменником **в (у)**, що пов'язано з його здатністю сполучатися з темпоральними й нетемпоральними субстантивами. У кількісному плані темпоративи **prep в (у) + Nacc** у 6 разів перевищують темпоративи **prep під час + Ngen**.

Часова синтаксема **prep на + Nlok** належить до розряду полісемантичних. Вона може репрезентувати такі диференційні значення: 1) точно невизначений час: ... *На днях дружина має поїхати в Київ до тітки* (А. Дністровий, 47); 2) точний або приблизний вік людини: ... [Марії Кіндратівні] *оце на старості літ ... доводиться їхати в таку далеку подорожжя ...* (В. Собко, 296); 3) момент здійснення дії за умови, якщо повнозначним компонентом у складі аналізованого темпоратива виступає лексема – назва частини доби за положенням Сонця: *А рано на світанні стугоніла земля від кінських копит* (І. Цюпа, 65); 4) часову тривалість, якщо прийменник **на** сполучається з іменником – назвою дії чи процесу: *Але чомусь на відкритті сесії не було лідера опозиції* (Л. Костенко, 361).

Якщо синтаксема **prep на + Nlok** передає значення віку людини або точно чи приблизно визначений час (момент) дії, прийменник **на** вступає в семантико-синтаксичні зв'язки із субстантивами – найменуваннями темпоральних понять. Експлікуючи семантику часової тривалості, цей прийменник сполучається з іменниками нетемпорального значення, які називають різні форми суспільної організації часу. Темпоратив **prep на + Nlok** вступає в корелятивні зв'язки із синтаксемою **prep під час + Ngen**. Умова їхньої семантичної спорідненості – репрезентація конструкцією **prep на + Nlok** семантики часової тривалості. Корелятиви двокомпонентної парадигми **prep на + Nlok – prep під час + Ngen** передають близьке, але не тотожне значення, пор.: *Зустрівшись із Ніною на зимових канікулах, він [Сильвестр] із зловтіхою подумав: «Симпатична дівчина, тільки й усього»* (В. Лис, 78) – *Під час цих канікул, подумав [Богдан Федорович], ідучи до дверей, неодмінно треба поміняти дзвінок на мелодійний* (Л. Копань, 25). Темпоративи з похідним прийменником **під час** вирізняються відтінком більшої протяжності порівняно зі структурами, компонентом яких є первинний прийменник **на**. Крім того, вони обарвлені відтінком офіційності, книжності, а тому активніше вживаються в офіційно-діловому та науковому стилях.

Прийменниково-іменникові часові конструкції з похідними темпоральними прийменниками, як і з непохідними, у межах категорії одночасності корелюють за означеною / неозначеною тривалістю дії. Неозначена тривалість – це відсутність характерної ознаки (часової локалізації), за якою встановлюють час перебігу дії [3, с. 85]. Як і структура **prep на + Nlok**, конструкція **prep при + Nlok** експлікує кілька диференційних значень. Коли темпоратив **prep при + Nlok** виражає семантику неозначеної часової тривалості в такому конкретному вияві, як «процес чи явище, разом із яким відбувається дія», він корелює із синтаксемою **prep під час + Ngen**: *Знову, як при першій зустрічі, виникло відчуття, – з цією людиною її [Ксюшу] щось пов'язує ...* (В. Юрченко, 122) – ... *Під час зустрічі сивий адмірал зняв свого картуза і подарував його письменнику* (В. Кучер, 22). Неодмінною умовою такої співвідносності є вживання у складі конструкції **prep при + Nlok** іменника нечасової семантики, що називає різноманітні дії чи процеси: *Вибач, якщо я сказав щось не так при цій розмові ...* (В. Лис, 145) – *Під час їхньої розмови, коли загорається сірник ..., висвічуються обличчя Миколи і Григорія* (В. Яворівський, 149). З-поміж членів двокомпонентної парадигми корелятивів **prep при + Nlok – prep під час + Ngen** перевага на боці останнього, оскільки конструкції з прийменником **під час** «чіткіше передають часові значення між компонентами в порівнянні із словосполученнями з прийменником **при** і місцевим відмінком» [2, с. 25]. Цей чинник забезпечує вищу активність темпоратива **prep під час + Ngen**.

Прийменниково-іменникові часові конструкції з похідними темпоральними прийменниками, як і з непохідними, у межах категорії одночасності корелюють за означеною / неозначеною тривалістю дії. Під означеністю дії розуміємо її актуалізацію й детермінованість, чітку окресленість у просторово-часовому континуумі [3, с. 86]. Синтаксема **prep за + Nacc** репрезентує різні значення часу: означену часову наступність, означену тривалість дії, тобто час, цілком зайнятий дією: *Зморене тіло за кілька годин сну встигло спочити ...* (М. Івченко, 155). Виділена конструкція точно окреслює протяжність дії в рамках певного темпорального періоду. У такому контексті сполука **prep за + Nacc** корелює зі структурою **prep протягом + Ngen**, оскільки остання виражає семантику часу, повністю охопленого дією з виразною вказівкою на її тривалість: *Не раз протягом дня можна почути, як мати гукає малого ...* (А. Дімаров, 40). Значно рідше темпоратив **prep за + Nacc** співвідноситься із синтаксемами **prep упродовж (впродовж) + Ngen, упродовж (впродовж) + Ngen**: *У нас є два тижні. За цей час маємо скласти детальний план* (В. Сичевський, 46) – *Упродовж цього часу відвідувачів побільшало* (А. Курков, 52) – *Хоч на великій травестії відбився, та й не міг не відбитися, поступ суспільно-літературної думки та поглядів самого автора впродовж трьох десятків років праці над нею, «Енеїда» становить собою напрочуд викінчену, струнку цілість, гармонійну єдність змісту та форми* (Інтернет-ресурс).

Беззаперечною домінантою в чотирикомпонентній парадигмі корелятивів **prep за + Nacc – prep протягом + Ngen – prep упродовж (впродовж) + Ngen – упродовж (впродовж) + Ngen** є синтаксична структура **prep протягом + Ngen**. Синтаксема **prep протягом + Ngen** чітко й однозначно реалізує значення тривалості дії, тому що вторинний прийменник **протягом** наділений часовою моносемантикою. Прийменники **упродовж (впродовж), упродовж (впродовж)**, крім темпорального, можуть позначати ще й локативне значення: *Скрізь впродовж ешелону з розчинених навістіж дверей ... уже були спущені дошки-трапи* (О. Гончар, с. 493). Конструкції **prep за + Nacc** не завжди чітко виражають часові значення: інколи без широкого контексту неможливо встановити, який темпоральний сегмент вони репрезентують – часову наступність чи означену тривалість дії: *За кілька днів уся земля покритася водою ...* (В. Скуратівський, 260).

Не завжди допустима взаємозаміна прийменників **за**, **протягом** і **упродовж (впродовж)**, що маніфестують семантику означеної тривалості. Так, лексеми *секунда*, *хвилина*, *мить* не можуть сполучатися з прийменниками **протягом**, **упродовж (впродовж)**, оскільки позначають дуже короткий проміжок часу. Йому, зрозуміло, невластива притаманна цим прийменникам семантика тривалості, протяжності. Цілком природним є поєднання іменників *секунда*, *хвилина*, *мить* із первинним прийменником **за**: *Скільки перебунувало почуттів у зболевих серцях за хвилину тиші* (В. Бабляк, 25).

Темпоративи **преп при + Nlok**, **преп за + Ngen**, позначаючи час дії, що має місце за життя, діяльності або присутності особи, і виступаючи в сполученні з іменниками – назвами конкретних історичних осіб, періодів у розвитку держави, перебувають у близькому семантичному співвідношенні. Часові синтаксеми **преп при + Nlok**, **преп за + Ngen**, утворені за участю первинних прийменників, вступають у корелятивні відношення зі структурами **преп у (в) часи + Ngen**, **преп за часів + Ngen**, склад яких представляють вторинні прийменники.

Корелятиви чотирикомпонентної парадигми **преп при + Nlok – преп за + Ngen – преп у (в) часи + Ngen – преп за часів + Ngen**, окреслюючи часовий проміжок, містять указівку на перебіг явища в рамках часового орієнтира, за який слугують назви великих проміжків часу з визначними подіями, датами або коротких відрізків часу зі значущими явищами: *Батарей, ма-буть, була насипана ще у вісімнадцятому столітті при Суворову* (О. Сизоненко, 12) – *Отак вийдуть* [Марія Олександрівна та Ілля Петрович] *за місто і прямуватимуть собі цим шляхом, обабіч якого посаджені у два ряди липи ще за Катерини II* ... (О. Іваненко, 62); – ... *Колоритні паризькі волоцюги-клошари так само лежали під куцями Ейфелевої вежі, втішаючись прохолодою від річки, як і в часи Мопассана й навіть раніше* (В. Коротич, 7) – *За часів Богдана Хмеля добряче турнули загарбників* (М. Дашків, 7). Виділені прийменниково-іменникові темпоративи можуть бути взаємозамінними, оскільки позначають близьку семантику й сполучаються із субстантивами нечасового значення тих самих лексико-семантичних груп: «особи взагалі, конкретні історичні особистості» (*цар, князь, імператор, німці, Петро I, Катерина II, Богдан Хмельницький, Петро Могила, Денікін, Сталін*), «соціальні формації» (*феодалізм, капіталізм, соціалізм, комунізм*). Проте поряд зі спільними рисами кожній із моделей притаманні ще й диференційні ознаки, пов'язані зі специфічними відтінками в значенні, а також зі сферою функціонування. Установлено, що структури з первинними прийменниками **преп при + Nlok**, **преп за + Ngen** активніше функціують у художньому й публіцистичному стилях, а темпоративи з вторинними прийменниками (**преп у (в) часи + Ngen**, **преп за часів + Ngen**) – у науковому. Це пов'язано із закріпленням за вторинними прийменниковими одиницями суто темпоральної семантики, що вможливує, по-перше, максимально точне значення часу дії, по-друге, уникнення будь-якої двозначності.

Отже, саме первинні та вторинні прийменники спричиняють появу диференційних ознак у семантиці й функційній сфері темпоральних прийменниково-іменникових структур, завдяки чому останні вступають у зовнішні корелятивні зв'язки. Семантику одночасності маніфестують темпоративи дво- та чотирикомпонентних парадигм корелятивів. Специфічні семантичні відтінки, стилістичне маркування і сфера вживання – основні диференційні ознаки аналізованих прийменниково-субстантивних конструкцій з непохідними й похідними часовими прийменниками.

Література:

1. Вихованець І. Р. Прийменникова система української мови : [монографія] / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1980. – 286 с.
2. Кубська У. В. Синонімічні прийменникові конструкції з часовим значенням / У. В. Кубська // Українська мова і література в школі : наук.-метод. журнал. – 1981. – № 10. – С. 24–25.
3. Romaniuk Switlana. Структура категорії темпоральності в сучасній українській мові : [монографія] / Switlana Romaniuk. – Warszawa, 2012. – 235 с.